

kötet, a másik a *Madarász Józseftől* kölcsönzött 81 kötet, a harmadik pedig a *Madarász Gedeontól* kölcsönzött 82 kötet könyvet tartalmazza 1840. június 1, illetve 1840. augusztus 15-i dátummal. A jegyzékeket hét választmányi tag aláírásával a következők záradékkal látták el: „E könyveket azon feltétellel kölcsönöztük a Fehér megyei Olvasó Társaság számára, hogy ez fél évi felmondás után az átvételi karban vissza adni köteles legyen, mire is az Olvasó Társaságot ezennel kötelezzük.”

Az állomány összetétele arra enged következtetni, hogy az állomány nagyobb részét magánosoktól gyűjtötték, az új kiadású könyveket azonban minden bizonnyal úgy vásárolták, bár a nagyobb arányú és rendszeres vásárláshoz nem volt anyagi fedezetük. Ugyanis a tagdíjakon, a késedelmi és büntetési díjakon kívül más lényegesebb bevételük nem volt. Legalábbis ilyenre semmi adat nincs. Arra viszont van, hogy a vásárolt könyvek árának kifizetésében fennakadásaik voltak.

Geibel Károly pesti könyvkereskedő 1844. április 4-én magyar, május 30-án pedig német nyelvű levelet intézett *Udvardy Cserna Károlyhoz*, az Olvasó Társaság elnökéhez. Lényegében mindkettő azonos tartalmú. Az évekkal előbbi 660 forintos vásárlásból még kifizetetlen 260 forint kiegyenlítését sürgeti. Ugyanakkor újabb vásárlásra is ajánlatot tesz. „Az olvasó társaság által vett sok munkáktól folytatások, e kívül nem kevés érdekes hazai újságok nálam készen vannak, megkérem tehát uraságodat engem e felől tudósítani, valljon ezeket beküldenem szabad.”

Az Olvasó Társaság főkönyvtárának elhelyezése a mai megyei könyvtár szomszédságában, *Eötvös József* apósának, idősb *Rosty Zsigmond*nak Uri utcai házában, négy emeleti szobában volt. 1846-ban, a társaság első alakulásának lejártakor meghosszabították a bérletet 200 váltóforint bérleti díjért. A meghosszabítás körül azonban később vita lehetett, mert 1847. november 3-án a főkönyvtáros és két tag egy bizonyítványt állított ki, s ugyanezen a napon a bérlet meghosszabbításának egyik kezdeményezője: *Kenessey Ferenc* táblabíró is hasonló igazolást írt.

Az Olvasó Társaság tagjairól nem került elő sem név szerinti kimutatás, sem szám szerinti adat. Azon a taggyűjtő íven, mely az alapszabályokat is megőrizte, a rendelkező tagok rovatában 4, az olvasók rovatában pedig 18 személy szerepel, köztük egy nő. Rajtuk kívül megállapítható még 10 választmányi tag, két könyvtáros, és 3 olyan személy, akik szintén valamilyen tisztséget viseltek, esetleg könyvtárosok voltak. A választmányi tagok és a tisztségviselők a megye legaktívabb, haladó szellemű politikusai közül kerültek ki, akikből 48-ban három lett képviselő, *Madarász László* pedig a kormányznak is egyik legradikálisabb tagja.

Nem tudjuk, rajtuk kívül hány olvasója volt a könyvtárnak, és kik voltak azok. Még egynek a nevét azonban ismerjük, s ezt meg kell említeni. 1842 novemberében egy sovány pápai diák *Fehérvárra* gyalogolt, némi huzavona után az itt időző színésztársulathoz került és *Borostyán* néven szerepelgetett. Ez a név nem szerepel az előkerült iratokon, színésztársaság, *Szuper Károly* azonban színháztörténeti szempontból nevezetes naplójában két esetben is említést tesz arról, hogy együtt olvastak az olvasókörben *Petőfi Sándorral*, s itt értesültek az újságokból *Megyeri* haláláról is.

Ez egyébként következtetni enged arra is, hogy nemcsak a közgyűléseken vehettek részt olyanok, akik nem voltak tagjai a társaságnak, hanem az olvasósóbát is látogathatták. Nem valószínű ugyanis, hogy a sanyarú helyzetben levő vándorszínészek tagdíjat fizettek volna.

Az előkerült iratok közül a legutolsót 1847. november 3-án keltezték. Ez utal a társaság újabb hat évre való megalakítására. Arról azonban semmit nem tudunk, hogy mi lett a későbbi sorsa, meddig működött, hogyan szűnt meg, hova lettek könyvei és iratai. Erről *Madarász József* sem tesz említést.

De ha figyelembe vesszük, hogy milyen céllal alakult, kik voltak a szervezői, vezetői, könnyen következtethetünk arra, mi lett a sorsa a szabadságharc bukása után, az önkényuralom korszakában. Szervezői, vezetői közül *Madarász László* Amerikába emigrált, ott is halt meg. *Salamon György* meghalt, *Madarász Józsefet* 9 évi várfogságra ítélték, s a legjobbak a többiek közül is üldözöttek lettek az eszmével együtt, melyet szolgáltak. Nem lehetett más a sorsa az ugyanezen eszmék szolgálatában szervezett könyvtárnak sem. Az uralomra került bosszúálló reakció megszűntette, s nem lehet véletlen, hogy emléke is elenyészett.

Megérdemli, hogy felelevenítsük és számon tartsuk törekvéseit. A könyvtár működésének fennmaradt adatai a reformkorban kibontakozó erőteljes művelődési, könyvtárszervezési mozgalomról tudósítanak bennünk. Ugyanez a mozgalom hozta létre abban az időben *Szemere Bertalan* kezdeményezésére a *Borsodi Olvasókört*, *Széchenyi* részvételével a *soproni*, majd a *veszprémi*, *baranyai*, *somogyi olvasóköröket*, amelyeknek működéséről szintén vannak adataink.

Míndez azt is bizonyítja, hogy haladó korok nagy gondot fordítanak az új eszméket terjesztő könyvtárak fejlesztésére. Így van ez a szocializmusban is.

Könczöl Imre